

Havaintoja Vuokkiniemen matkalta.

Vuokkiniemi, Suomussalmen itäinen naapuripitäjä rajan toisella puolella, on monta kertaa mainittu Karjalan vapauspyrkimysten yhteydessä. Siellä on ollut aseellisia taisteluja ja siellä pidettiin Vienan Karjalan toiset maakuntapäivät 1919. Viimeisten, itäkarjalaisten vapausyritysten jälkeen 1922 sulkeutui raja lopullisesti Itä-Karjalaan ja vain epämääräisiä tietoja sieltä on saatu Suomeen. Kun nyt raja jälleen aukeni, seutu oli saatu vihollisista vapaaksi, avautui tilaisuus saada omin silmin nähdä, minkälaisiksi olivat kylät tällä välin muuttuneet, mitenkä asukkaille käynyt, minkälaisiksi elämä järjestynyt. Kun havaintoni Vuokkiniemen matkavaikutelmina ehkä pienellä osallaan valaisee nykyhetken tärkeitä vaiheita, se-
lostan eräitä kohtia niistä.

Helsingistä lähtiessäni varauduin, kuten usein ennenkin muinaisina vuosina siihen, että matka Raatteesta Vuokkiniemelle tapahtuisi jalan, mutta Kajaanissa sainkin kuulla, että autolla päästään perille asti ja niin päästiinkin verrattain hyvin. Raate—Vuokkiniemen maantiestä näkyikin tulevan merkittävimpiä valtateitä ja sen mukaisesti sitä rakennetaan.

Matkalla oli mielenkiintoista nähdä jälleen parin vuosikymmenen jälkeen mahtavat Kainuun vaaramaisemat ja osia sen läpi virtaavasta Suomussalmen reitistä, jota myöten vienalaiset olivat entisaikana joka syksy laskeutuneet veneillä sen latvavesiltä, aikaisemmin Ouluun, myöhemmin Kajaaniin, satamääräisin joukoin hankkimaan lisätoimeentuloaan kiertokauppiaina Suomessa. Kainuun kasvullisuus näytti verrattain lupaavalta, sillä sadetta siellä on saatu enemmän kuin etelässä, mutta hallankin merkkejä näkyi aremmilla paikoilla kasvaneissa perunavarsoissa.

Vanha Suomussalmen kirkonkylä jää itään suuntautu-
vasta valtatiestä syrjään, mutta silti päätettiin poiketa sitä katsomaan. Palaneiden raunioiden keskelle siellä on kohonnut sinne tänne uusia rakennuksia ja tuntui siltä, kuin kylän kanta-asukkaat eivät olisi halukkaita siirtymään uuteen, Ämmän ruukiin länsipuolelle määrättyyn kirkonkylään. Entiseen paikkaan on niin totuttu ja siitä on niin raskasta luopua, selittivät paikkakuntalaiset.

Vuokkiniemellinen Sepän Teppana, paikkakunnan kauppias, hääri tapansa mukaisesti vikkelenä ja puhe-
liaana isäntänä tarjoten vieraanvaraisesti emäntänsä valmistamaa teetä kaksi autokuormallista käsittävälle joukolle. Näin varautuneena pääsimme kuuluisalle Raatteen tielle. Tienvarsi edelleen muistuttaa venäläisten edellisen sodan aikaisista tapahtumista tien molemmin puolin jääneine ajoneuvoineen ja korsuineen. Siinä oli Raatteen tie, suomalaisten miesten sankaritekojen taistelutanner!

Keskellä yötä saavuimme rajalle, leveälle metsään hakatulle aukeamalle, avoimelle Karjalan heimon kahtia jakavalle tuhoviivalle. Olen usein ennenkin seisonut tuolla viivalla, miettinyt sen turmiollista merkitystä, sen kiroja. Nyt se ei tuntunut varsin sellaiselta, sillä nyt saattoi kuvitella sen vuosi vuodelta yhä täyttyvän kasvavista puista ympäröivän metsän tasalle. Pieni juhllisuus seurasi välittömästi automme pysähtyttyä klo 24 yöllä 20 päivää vasten rajaviivalla. Seminaarin johtaja, tri Martti Hela tulkitsi läsnäolevien ajatukset herkässä puheessaan.

Se päättyi leikilliseen seuraavantapaiseen toteamukseen: maaliskuun 13 p:nä 1940 tehdyn Moskovan rauhanteon johdosta päätin, etten, tupakkamies kun olin, käytä tupakkaa, ennenkuin maamme itäraja aukenee. Tähän yöhön asti olen tämän lupaukseni pitänyt. Nyt on raja auki ja, jos jollakin läsnäolevista on tupakkaa mukanaan, niin merkkitapauksen johdosta vedän sauhut.

Mukana olevat tupakkamiehet riensivät yleisen hilpeyden vallitessa tarjoamaan puhujalle taskuissaan olevia antimiaan ja varoituksista huolimatta syytti puhuja paksumman saatavissa olevan tupakan uhrisaukukseen. Eräät kantoivat pieniä puunalkuja juurineen rajaviivalle istutaen ne siihen ja vihdoin eräs vuokkiniemellinen lausui Karjalan puoleisella alueella suomalaiset heimoveljet tervetulleiksi vapautuvaan Karjalaan.

Rajalta alkoi uusi rakenteella oleva, leveä maantie, jota myöten matka jatkui. Allekirjoittanut ei voinut toisten tavoin kuorma-auton pohjalla lojua ja torkkua, vaan oli seisoltaan katsottava hartaasti ikävöityjä, tuttuja seutu-
ja: Vasonvaaraa — Latvajärveä — Ilvesvaaraa — Puahkomienvaaraa — Aijonlahtea — Vuokkiniemä ja näiden välisiä seutu-
ja. Ensiksimmäinissä, punaisten varustetussa paikassa oli ollut ensimmäinen yhteenotto. Talot tässä, samoin kuin paljon suuremmassa Latvajärven kylässä sekä Ilvesvaarassa ja Puahkomienvaarassa olivat säilyneet eheänä siitä syystä, että kylien orjuuttajille oli tullut äkkilähtö. Latvajärven kylän maantienpuoleisessa päässä, korkealla paikalla näkyi kauniissa rivissä, nousevan päivän kajastuksessa ensimmäisten suomalaisten sankarivainajien hautakummut. Täällä oli suoritettu ensimmäinen kaatuneiden suomalaisten sankarien hautaus. Alun toistakymmentä hautaristiä siinä näkyi kauniissa rivissä olevan, joukossa yksi saksalainenkin.

Kuten sanottu, oli ensimmäisessä Karjalan puoleisessa rajakylässä, Vasonvaarassa ollut venäläisten lujempi varustus ja kylän ympäristö oli täynnä, samoin kuin suomenpuoleinen Raatteen tienvarsikin, aikaisempia venäläisten korsuja, mutta vasta Puahkomienvaarassa alkoi yhtäjaksoinen »Stalinin linja». Vuokkiniemelle vievän, 30 km pituisen tien molemmin puolin metsään oli hakattu n. 70 m levyinen aukeama. Siihen oli sopiviin paikkoihin sijoitettu varusteita, konekivääripesäkkeitä. Puiden kantot, joiden piti olla tankkiesteinä, töröttivät paikoillaan ja ristiin rastiin hakatut puut olivat tarkoitetut esteeksi Suomesta tulevalle hyökkäykselle. Niillä paikoilla, missä oli ollut harvaa tai lyhytkasvuista metsää, oli muualta metsästä hakattu ja vedätetty järeimpiä puita. Näin kertoivat hakkuutoissa olleet kivijärväläiset Vuokkiniemen kokouksen aikana allekirjoittaneelle.

Vuokkiniemi otti tulijat vastaan sunnuntaisessa kauneudessaan ennustaen päivällä pidettävälle juhllalle mitä kauneinta ilmaa. Puhujalava ja lipputangot olivat jo juhllakentälle pystytetty Remsulanpään Suomen puoleiselle rinteelle, jonka lähelle mekin pysähdyimme ja Lammasjärven rannalle telttamme pystytimme nukkumista varten. Taloihin ei tehnyt mieli mennä, koska puhtaus niissä ei ollut läheskään sellainen, jollaisina olimme Karjalan asuinhuoneet tottuneet aikaisemmin näkemään.

Olin lapsuuteni ajan kultaisten muistojen tanterilla enkä voinut mennä yön valvomisenkaan jälkeen nukkumaan. Siinä aukeni eteeni peilikirkas Lammasjärvi saarineen ja asutuksineen, siinä kylän harju, joka jakoi Vuokkiniemen kylän kahtia, siinä lähimpänä Remsulan pään ja kauempana Tuovitaisten talot. Itse varsinaista kirkonkylää ei vielä näy, vaikka Kuittijärven lahti vilkkuukin kauniina. Kokonainen ryhmä muistoja tulvahtaa mieleen yhtenä sekavana vyyhtenä. Tekee mieli lentää linnunsiivillä paikasta toiseen, ahmia näiden Karjalan kuluneiden kärsimysten ja orjuuden päivien jälkeen niin usein kaivattuja ja ikävöityjä kaipausten kohteita. Hieron silmiäni ja kyyntäni untako vai totta. Pelkää herääväsi todellisuuteen, jolloin lumous on kadonnut.

Mutta eipäs katoakaan. Peseydyt ensin Vienan puhtaissa vesissä, ennenkuin menet ihmisten ilmoille ja sitten vasta avaat Ylisen Vasselein pirtin ukset. Tervehdysten jälkeen kyselen isäntää, jonka olin viimeksi tavannut yli kolmekymmentä vuotta sitten Amerikassa. Saan kuulla hänen viitisen vuotta sitten kuolleen. Keskustelu käy kankeahkosti, alkaa tunnustelu, mutta kun lopuksi selviää, kuka vieras on, laukeaa kielenkannattimet ja sanat tulevat vanhan emännän suusta yhtenä virtana.

Kävelen raiskattua kalmistoa kohti. Sen lähellä olevalla harjulla käytiin 1918 suomalais-karjalaisten ja englantilaisiin yhtyneiden karjalaisten välinen suurehko taistelu. Se oli vuosisataisten veljessotien jatkoa. Mieli tulee apeaksi sitä ajatellessa. Mutta nyt, nyt on toista. Mieli kevenee, kun tietää miten suuria panoksia taistelee Karjalan vapauden puolesta, miten ikuinen sortajamme Venäjä murskataan, miten sen ote Karjalasta heltiää. Mieli pysyy keveänä ennen niin kauniin, mutta nyt raiskatun hautuumaan läpi kävellessäkin. Vain yhden vanhan puuta vasten nojaavan hautaristin löysin sieltä juoksuhautojen keskeltä. Kaikki kalmiston puut on kaadettu, pitkät kannot vain töröttävät.

Katselen harjulta edessä aukenevaa maisemaa. Harjun keskelle ovat bolshevikit rakentaneet klubihuoneustonsa, »kulttuuritalonsa», jonka tornissa nyt liehuu Suomen lippu ja tämän takana on tähystystorni. Vasemmalla näkyy Kyyrölän ja Jäherön entiset asumukset, mutta oikealta aukenee Yläkuittijärven mahtava ulappa kauniine saarineen ja salmineen, jota pitkin nyt viilettävät suomalaiset moottoriveneet. Koko kirkonkylä on edessä aivan kuin kämmenellä. Miten synkältä se näyttääkin. Kauniit maalatut talot ovat kadonneet. Niiden tilalla on vain raunioita, lähimpänä oma syntymäkotini, jonka ympärillä eräitä Tollonjoen kylästä juhille tulleita asukkaita seisoskelee ja surkuttelee punaisten suorittamaa tihutyötä. Käyn heitä tervehtimässä. Tuttuja ihmisiä ovat, vaikka ei heti tunneta. Tapahtuu se, mikä päivän kuluessa toistuu lukemattomia kertoja: rahvas tulee tervehtimään, etkä muista heidän nimiään, vaikka näyttävätkin tutuilta. Vasta sitten kun saat vastauksen kysymykseen: Kenpä sie olet, selvenee asia ja ilo on molemminpuoleinen. Päivän mittaan näkee monia liikuttavia kohtauksia. Tunnepurkaukset jälleennäkemisestä johtuneet, tahtovat väkistenkin puristaa kyyneleet esille: Kysellään molemmin puolin sitä ja sitä henkilöä ja tapahtumia. Saat kuulla, miten punaiset ovat kylän keskellä olleen puisen kirkon vähitellen purkaneet ja käyttäneet polttopuinaan, miten nämä lähietäällä polttivat toistakymmentä kylän parasta taloa,

miten koko kylän polttaminen estyi siitä syystä, etteivät rakennusten syyttäjiksi määrätty henkilöt noudattaneet annettua käskyä, miten suurena vainovuotena 1938 pöytäkirjan miehiä vangittiin ja tuntemattomalle tielle vietettiin, miten kaikki nuoret miehet on viety sotapalvelukseen, miten rahvas ajettiin mukaan nyt kylän joutuessa valkoisille, mutta miten sentään ihmiset nousevat ilmoille piilopaikoistaan jne. Kyselyistä ei tahdo tulla loppua, sillä tämä viimeisen parin vuosikymmenen aikana on eletty sähkötiedon pimeydessä tietämättä maailman menosta mitään.

Myöhemmin päivällä käyn katsomassa bolshevikien rakentamaa suurta kaksikerroksista 8-luokkaista koulutaloa ja klubia yhdessä tri Helon kanssa. Koulumiehistämme meillä oli edelliseen erikoisempi mielenkiinto ja se, mitä näimme rakennuksen sisällä, hävityksen keskellä, ei kaikkien suhteissa ollut negatiivista. Rakennuksesta tuli korjattuna käyttökelpoinen koulutalo.

Mattisen rannasta oli lähdössä useita moottoriveneitä etsimään suuntiin. Eräs niistä meni muutaman virstan päässä olevaan Pirttilahden kylään. Menin mukaan yhdessä pirttilahdelaisten Pauli Laineen kanssa tahtoen matkalla nähdä hiekkarantaisten Liete- ja Kalmosaaret, yli selän näkyvän lukuisten saarien peittämän Posan perukan, Ristiniemen, yms. Koko Pirttilahden kylän väki oli rannalla ja otti meidät vieraanvaraisesti vastaan. Katselimme eheänä säilynyttä kirkonkylää, mutta ränsistynyttä kylää, sillä mitään ei oltu korjattu koko bolshevistisena kautena. Kalmistokin oli entisellään, vanhoine risteineen ja hautojen päälle rakennettuina salvoksineen, kropsineen. Lämmin ja tyven ilma, mutta kaunis hiekkaranta ja kristallikirkas vesi vetivät matkalla laiset vastustamattomasti uimaan. Kylää katsellessamme oltiin talossa valmistettu aitokarjalainen ateria kettimaitoineen, kalittoineen, sankineen ja sultsinoineen. Kylä oli säilynyt eheänä sen vuoksi, että väki oli yksimielisesti vastustellut polttamista ja vaikka rahvas oli lähtenyt veneissään määräysten mukaan Jyväskylä kohti, oli jättäytytty matkalla ja soudettu takaisin kylään.

Kirkolle palattuani alkoi pian Vuokkiniemen kokous ja juhla. Paikallista väkeä oli sinne kokoontunut lyhyestä ilmoitusajasta huolimatta paljon enemmän kuin mitä ennakkoarvelujen mukaan siihen luultiin tulevan. Tilaisuudesta on toisessa paikassa lehteämme virallisempi selostus, joten siitä ei sen enempää. Iloisin mielin sieltä palattiin ja kertojan matka suuntautui suoraan Helsinkiin.

Perille päästyään odotti tulijaa raskas yllätys, tieto poikaansa kaatumisesta. Isku ei ollut vähäinen ja kumminkin sikäli selitettävissä, että vaikka kaatunut oli valmistautunut huolella heimonsa vastaiseen palvelukseen ja hänen poismenonsa näytti ennenaikaiselta, niin hänenkin uhrinsa oli välttämätön, jotta Suomen ja Karjalan suuren tulevaisuus toteutuisi.

Vuokkiniemen historiallinen kokous oli 20 p:nä. Poika kaatuminen tapahtui edellisenä päivänä. Karjalankokous vapustaistelussa toteutuu ikuinen totuus: pitkä perjantai — pääsiäinen, raskaat uhrat ennen ylösnousemusta. Suuret lunnaat vapauden hinnaksi.

W. K.

Karjalan ystävät!

Muistakaa lahjoituksillanne

seuramme rahastoja